

SANNE HERMANS

ALL YOU SEE IS THE PAST

De historicus als therapeut van de samenleving

Zodra de dagen korter en kouder worden, lichten in Amsterdam kunstwerken op langs de grachten en kades als onderdeel van het jaarlijkse Light Festival. Voor de veertiende editie (2025–2026) lieten kunstenaars zich inspireren door het thema *Legacy* (Erfenis): “welke sporen laten we achter, welke verhalen vertellen we door, hoe willen we herinnerd worden?”¹ Een van de installaties die ingaat op deze vragen, is van Alicia Eggert, bestaande uit een lichtreclame met de zin ALL THE LIGHT YOU SEE IS FROM THE PAST. De neonletters knipperen en plots staat er: ALL YOU SEE IS THE PAST.

In haar werk combineert Eggert natuurkunde en filosofie. Ze verwijst naar het feit dat licht tijd nodig heeft om zich voort te bewegen: op het moment dat het onze ogen bereikt, is het al oud. Maanlicht reist 1,5 seconde, zonlicht 8 minuten en 19 seconden. Het kunstwerk herinnert ons eraan dat alles wat we waarnemen zijn oorsprong heeft in het verleden, en dat wat wij in het heden achterlaten, doorwerkt in de toekomst.²

Deze vertraging is geen tekortkoming, maar een voorwaarde voor inzicht. Historici werken immers altijd met vertraagde waarneming: met bronnen, structuren en ervaringen die hun oorsprong hebben in een verleden dat nooit volledig toegankelijk is. Net als het licht van een dode ster dat ons nog toekomt, kunnen deze achtergebleven sporen met historisch onderzoek wél worden benaderd. Juist daarom spelen historici een sleutelrol in het begrijpen van de complexe wereld van vandaag.

In dit essay wil ik deze rol verkennen aan de hand van een metafoor die aansluit bij het thema Erfenis: de historicus als therapeut van de samenleving. Zoals een therapeut binnen een familie helpt om patronen, trauma's en misverstanden te herkennen, zo doet de historicus dat op maatschappelijk niveau. Net als een therapeut luistert en analyseert hij, zonder direct te oordelen. Zijn taak is het blootleggen van patronen, om zo ruimte te scheppen voor begrip en verandering. Met deze kennis kunnen anderen—beleidsmakers, politici, filosofen—vervolgens concrete plannen of hulpmiddelen formuleren om ongewenste structuren te doorbreken.

Die rol van gemeenschapstherapeut is urgenter dan ooit. We leven namelijk in een tijd van uitgesproken generatiedenken: boomers, millennials en Gen Z'ers wijzen elkaar steeds vaker aan als veroorzakers van elkaars problemen. Tegelijkertijd kampen we met erfenissen die zich

¹ <https://amsterdamlightfestival.com/nl/editie-14>.

² <https://aliciaeggert.com/pages/allthelight.html>.

moeilijk laten reduceren tot individuele verantwoordelijkheid: sociaaleconomische ongelijkheid, ecologische schulden en culturele denkbelden die van generatie op generatie worden doorgegeven. Waar bij generationeel trauma vaak nog daders en slachtoffers te onderscheiden zijn—denk aan slavernij of oorlogsgeweld—zijn deze erfenissen diffuser. Het gaat om ongewenste intergenerationele overdracht zonder eenduidige boosdoener: trage, cumulatieve processen zoals vergrijzing, toenemende afhankelijkheid van algoritmen en AI, de normalisering van fossiele brandstoffen, een groeiende kloof tussen arm en rijk, enzovoorts.

Deze visie sluit aan bij de Annales-school, waarin historici als Fernand Braudel pleitten voor aandacht voor de *longue durée*: traag werkende structuren en mentaliteiten die het handelen van individuen overstijgen en zich vaak pas over generaties laten herkennen. Juist hier ligt de therapeutische taak van de historicus: laten zien hoe dominante discoursen zijn ontstaan, hoe verantwoordelijkheden worden verschoven en hoe toekomstbeelden worden geërfd. Zo kan geschiedwetenschappelijk onderzoek bijdragen aan een constructiever gesprek tussen generaties.

Bovendien kan zulk onderzoek ingezet worden om intergenerationeel denken (opnieuw) te activeren. De Australische filosoof Roman Krznaric doet dit expliciet in *The Good Ancestor* (2020), waarin hij voortbouwt op historisch en antropologisch onderzoek om onze verkorte tijdshorizon te bevragen, met name in relatie tot klimaatverandering. In mijn essay wil ik dit generationele denken rond klimaat verder uitdiepen, onder meer met inzichten van de Franse filosoof Jean-Pierre Dupuy en, voor het Nederlandstalige debat, de filosofe Lisa Doeland. Tegelijkertijd sluit het thema Erfenis aan bij mijn eigen onderzoek naar toekomstdenken in de vroegmoderne periode, dat mogelijkheden biedt om het verantwoordelijkheidsgevoel naar vorige en volgende generaties historisch te vergelijken.

Historisch inzicht functioneert als een kompas: het helpt ons begrijpen waar we vandaan komen, wat we meeslepen en welke erfenissen we wel of juist niet willen doorgeven. De therapeut weet dat voordat patronen kunnen worden doorbroken, ze eerst herkend moeten worden. Dat kan alleen met vertraagd licht—met sporen van wat is geweest, zoals in Eggerts kunstwerk. In een wereld die schreeuwt om snelle oplossingen is dat vertraagde licht, en de historicus die ermee leert werken, wellicht precies wat we nodig hebben: eerst de juiste diagnose, pas daarna een remedie—zodat we geen oplossingen najagen die vandaag werken (of stemmen opleveren), maar morgen als nieuwe last op volgende generaties drukken.

Alicia Eggert, *All the Light You See*, Amsterdam Light Festival. Foto: Familielid Auteur, 2 januari 2026.

